

**MAJAS ALEGORI SAJRONE ANTOLOGI GEGURITAN *KIDUNG LINGSIR WENGI*
ANGGITANE SUHARMONO KASIYUN**

Bakhtiar Nurmala Sari

S-1 Pendhidhikan Basa lan Sastra Dhaerah (Jawa) Fakultas Basa lan Seni Universitas Negeri Surabaya
bakhtiarsari@mhs.unesa.ac.id

Pembimbing

Prof. Dr. Hj. Darni, M.Hum.

Dhosen Pendhidhikan Basa lan Sastra Dhaerah (Jawa) Fakultas Basa lan Seni Universitas Negeri Surabaya

Abstrak

Majas alegori yaiku majas kang dadi *style* utawa gaya sajrone antologi geguritan anggitane Suharmono Kasiyun. Guritan kang digambarake dening Suharmono Kasiyun yaiku guritan kang ngandhut makna kiasan. Makna kiasan neng kene tegese yaiku panguripane manungsa kang ana gegayutane karo werna, kewan, tetuwuhan, alam, kahanan, lan manungsa. Panliten iki bakal ngrembug (1) Kepriye majas alegori kang gegayutan karo kahanan, (2) Kepriye majas alegori kang gegayutan karo alam, lan (3) Kepriye majas alegori kang gegayutan karo manungsa. Ancas panliten iki yaiku njlentrehake majas alegori kang gegayutan karo kahanan, alam lan manungsa sajrone antologi geguritan *Kidung Lingsir Wengi* anggitane Suharmono Kasiyun.

Pamarekan kang digunakake sajrone panliten iki yaiku pamarekan stilistika. Panliten iki kalebu ing panliten kuwalitatif. Sumber dhata sajrone panliten iki yaiku antologi geguritan *Kidung Lingsir Wengi* anggitane Suharmono Kasiyun. Dhata kang digunakake sajrone panliten iki yaiku tembung-tembung kang wis dipilih kanggo dhata sajrone antologi geguritan *Kidung Lingsir Wengi* anggitane Suharmono Kasiyun.

Adhedhasar analisis kang wis ditindakake, asile panliten iki nuduhake yen antologi geguritan *Kidung Lingsir Wengi* kang dianggit dening Suharmono Kasiyun nduweni titikan dhewe, yaiku samubarang kang biyasa wae, digambarake dening pangripta kanthi kahanan kang ora biyasa. Saliyane panggambaran kang ora biyasa, antologi geguritan kang diserat uga ngandhut romansa. Geguritan kasebut nduweni rasa *melankolis* kanggo pamaca. Panggambaran sajrone geguritan anggitane Suharmono Kasiyun yaiku lumantar kahanan, kewan, tetuwuhan, manungsa, lan alam. Panggambaran kahanan diperang ana nem yaiku kahanan sedhih, kahanan pasrah, kahanan bungah, kahanan kapang, kahanan trenyuh, lan kahanan panganti-anti. Banjur perangan saka panggambaran alam ana loro yaiku ngenani tetuwuhan lan kewan.

Tembung wigati: alegori kahanan, alegori alam, alegori manungsa.

PURWAKA

Karya sastra mujudake salah sawijine asil reriptan, kreasi, lan imajinasine pangripta anggone medharake apa kang ana ing pamikirane kanthi wujud sastra. Nalikane ngripta karya sastra, para pangripta nggunakake imajinasine kanggo nambahi kaendahane karya sastra kanthi tujuwan supaya bisa narik kawigatane para pamaca. Luxemburg, (1989:2) ngandharake yen ilmu sastra nliti sipat-sipat kang ana sajrone teks-teks sastra, kepriye teks-teks sastra kasebut nduweni fungsi ing masyarakat.

Salah sawijine karya sastra Jawa modern yaiku geguritan. Geguritan mujudake wohing kasusastran gagrag anyar. Geguritan minangka wujud ekspresi pangripta kanthi paugeran tartamtu. Geguritan yaiku ungkapan pangrasa lan pamikire pangripta. Sajrone geguritan, basa kang digunakake dening pangripta, dironce kanthi endah saben tembung-tembung kanggo narik kawigatane para pamaca. Bisa diarani yen basa yaiku medhia ekspresi pangripta. Pradopo (1997:3) ngandharake yen puisi yaiku karya seni sastra kang bisa dikaji saka maneka aspek. Kaya dene sajrone karya sastra arupa antologi geguritan *Kidung Lingsir Wengi* anggitane Suharmono Kasiyun.

Hutomo (1975:26) ngandharake ing kasusastran Jawa ing jaman kamardikan ana istilah guritan, guguritan utawa geguritan kang nduweni teges puisi bebas. Anane puisi Jawa modern wiwit ana ing majalah lan koran kayata *Kejawen* (terbit ing taun 1926 ing Jakarta), *Panyebar Semangat* (terbit ing wulan September 1933 ing Surabaya), *Jaya Baya* (terbit ing wulan September 1945 ing Kediri), *Panji Pustaka* (terbit ing taun 1923 ing Jakarta lan wiwit taun 1943 nduweni lembaran kusus basa Jawa), *Api Merdika* (terbit ing taun 1945 ing Yogyakarta), lan sapiturute. Anane puisi ing kasusastran Jawa mbutuhake perjuwangan supaya bisa antuk penghargaan saka para redaktur majalah lan koran basa Jawa ing wektu kasebut. Para panggurit puisi kasebut ngakoni yen kahanan iki dudu perkara kang gampang. Ing kasusastran Jawa modern R. Intoyo lan Subagiyo Ilham Notodijoyo dianggep minangka pawongan kang miwiti nyerat puisi Jawa modern. Ananging, anane perbaruan puisi Jawa ing taun kaping 50-an, para panggurit angkatane Subagiyo Ilham Notodijoyo wis jarang anggone nyerat puisi amarga wis ana panggurit anyar ing majalah lan Koran kayata *Panyebar Semangat*, *Jaya Baya*, lan *Mekar Sari*. Hutomo uga nambahi (1975:33) yen ing puisi Jawa modern wis kena

pangribawane puisi-puisi kang diserat panggurit Angkatan 45 saka kasusastran Indonesia.

Guritan-guritan kang diripta dening Suharmono Kasiyun sajrone antologi geguritan *Kidung Lingsir Wengi*, dipilih dadi objek panliten jalaran sajrone guritan iki ngemu bab lelewane basa kang prasaja ananging nduweni makna kang ora langsung bisa dingerteni pamacane lan basa kang dironce dening pangripta digambarake kanthi wujud kang ana sambung rakete karo werna, kewan, alam, kahanan, lan tetuwuhan. Supaya bisa ngerteni maksud saka reriptane, digunakake tintingan stilistika kanggo medhar gaya basa utawa *style* pangripta lan teori semiotik kanggo medhar isi sajrone geguritan-geguritan kasebut.

Mawas biografiné Suharmono Kasiyun yaiku dhosen ing jurusan Bahasa dan Sastra Indonesia, Fakultas Basa lan Seni, Universitas Negeri Surabaya. Panjenengane piyanton kang ngedegake Paguyuban Pengarang Sastra Jawa Surabaya (PPSJS) bebarengan karo almarhum Prof. Dr. Suripan Sadi Hutomo ing taun 1977.

Antologi guritan *Kidung Lingsir Wengi* iki diteliti jalaran ngandhut majas mligine majas alegori. Majas diperang ana loro yaiku majas perbandhingan lan majas pertautan. Majas perbandhingan diperang ana simile, metafora, personifikasi lan alegori. Dene majas pertautan ana metomini lan sinekdoki. Anane jinis-jinis majas kasebut, sajrone antologi guritan *Kidung Lingsir Wengi* anggitane Suharmono Kasiyun iki nduweni majas kang luwih onjo, yaiku majas alegori.

Antologi guritan *Kidung Lingsir Wengi* diteliti supaya ngerteni bab majas kang dadi *style* utawa gaya saka pangripta, yaiku majas alegori. Ing panliten iki nduweni cara tartamtu kanggo medhar isi ing guritan-guritané, salah sijiné yaiku nggunakake tintingan stilistika. Miturut Nurgiyantoro (2014:76), stilistika nduweni ancas kanggo nemtokake kepriye pangripta bisa nggunakake tandha-tandha linguistik supaya awèh efek khusus. Tandha-tandha linguistik supaya awèh efek khusus kang dimaksud yaiku gaya basa pangripta. Ananging, ing antologi geguritan iki, stilistika digunakake tintingan supaya bisa ngerteni *style* pangripta ngenani majas alegori. Objek kajian stilistika yaiku stile, panggunane basa sajrone konteks utawa ragam basa tartamtu.

Adhedhasar panjlentrehane kasebut, tintingan stilistika digunakake kanggo medhar bab lelewane basa kang ana sajrone antologi guritan *Kidung Lingsir Wengi* mligine *style* majas alegori sajrone antologi geguritan *Kidung Lingsir Wengi* reriptane Suharmono Kasiyun. Isi sajrone antologi guritan *Kidung Lingsir Wengi* iki uga bakal diwedhar kanthi tintingan stilistika lan teori semiotik supaya bisa awèh gegambaran ngenani maksud kang dikarepake pangripta sajrone guritan kasebut. Basa kang dianggo Suharmono Kasiyun yaiku basa pasemon saengga ndadekake pamacane nduweni daya imajinasi lan persepsi kanggo negasi isi saka reriptane. Lumantar basa pasemon kang diserat uga ndadekake narik kawigatane para pamaca.

Adhedhasar andharan mau, tintingan stilistika bakal digunakake kanggo ngonceki gaya utawa *style*

sajrone antologi geguritan *Kidung Lingsir Wengi* anggitane Suharmono Kasiyun. Gaya utawa *style* panggurit sajrone antologi geguritan kasebut, yaiku luwih nengenake bab majas, yaiku majas alegori. Majas kang dadi bab paling onjo kanggo dirembug sajrone panliten iki.

1.2 Underane Panliten

Adhedhasar lelandhesan panliten ing ndhuwur, underane panliten yaiku:

- 1) Kepriye majas alegori kang gegayutan karo kahanan sajrone antologi geguritan "*Kidung Lingsir Wengi*" anggitane Suharmono Kasiyun?
- 2) Kepriye majas alegori kang gegayutan karo alam sajrone antologi geguritan "*Kidung Lingsir Wengi*" anggitane Suharmono Kasiyun?
- 3) Kepriye majas alegori kang gegayutan karo manungsa sajrone antologi geguritan "*Kidung Lingsir Wengi*" anggitane Suharmono Kasiyun?

1.3 Ancas Panliten

Adhedhasar underan panliten kang wis diandharake, ancase panliten sajrone panliten iki yaiku:

- 1) Ngandharake majas alegori kang gegayutan karo kahanan sajrone antologi geguritan "*Kidung Lingsir Wengi*" anggitane Suharmono Kasiyun.
- 2) Ngandharake majas alegori kang gegayutan karo alam sajrone antologi geguritan "*Kidung Lingsir Wengi*" anggitane Suharmono Kasiyun.
- 3) Ngandharake majas alegori kang gegayutan karo manungsa sajrone antologi geguritan "*Kidung Lingsir Wengi*" anggitane Suharmono Kasiyun.

1.4 Paedahe Panliten

Adhedhasar ancase panliten mesthi nduweni paedah tumrap pihak-pihak tartamtu. Paedahe panliten iki yaiku:

- 1) Tumrap Panliti
Bisa nambah pamawas, pengalaman lan kawruh ngenani permajasan ing kasusastran Jawa, mligine majas alegori sajrone antologi geguritan.
- 2) Tumrap Pasinaon Sastra
Panliten iki minangka dalan kanggo ngrembakakake kawruh kang nengenake apresiasi sastra.
- 3) Tumrap Pamaos
Panliten iki bisa nambah kawruh kang ngrembug bab permajasan mligine majas alegori sajrone antologi geguritan kanthi nggunakake tintingan stilistika.

1.5 Wewatesane Panliten

Wewatesane panliten ing kene nduweni piguna supaya objek panliten ing kene bisa fokus, panjlentrehane bisa tumata, lan panjlentrehane gathuk kaya ing undheran panliten. Wewatesane sajrone panliten iki yaiku winates anggone ngandharake bab majas alegori sajrone antologi guritan *Kidung Lingsir Wengi* anggitane Suharmono Kasiyun. Anane 54 guritan ing antologi guritan *Kidung Lingsir Wengi* iki bakal diwedhar ora kabèh guritan, ananging mung saperangan guritan kang ngandhut majas

alegori. Saka 54 guritan ditemokake ana 36 guritan kang ngandhut majas alegori. Saka 36 guritan kasebut bakal diwedhar kanthi tintingan stilistika lan teori semiotik. Tintingan stilistika kanggo medhar gaya utawa *style* panggurit yaiku Suharmono Kasiyun lan teori semiotik kanggo medhar tandha-tandha semiotik kang gegayutan karo majas alegori sajrone antologi geguritan *Kidung Lingsir Wengi*.

1.6 Panjlentrehan Tetembungan

Panjlentrehe tetembungan kang wigati supaya bisa nggampangake anggane ngerteni panliten, diandharake ing ngisor iki.

1) Geguritan

Puisi Jawa modern utawa guritan yaiku mujudake ekspresi pangripta kang bisa nuwuhake rasa pangrasa lan nggugah imajinasi pancadriya ing sawijine basa kang tumata lan nduweni wirama (Pradopo, 2012:7). Rasa pangrasa lan nggugah daya imajinasi nalikane maca guritan dibutuhake supaya pamaca bisa ngerteni maksud utawa isi kang diserat dening panggurit. Sipat emosi kanggo nggugah daya imajinasi salah sawijine jiwa apresiatip pamaca kanggo negesi guritan kang diserat dening pangripta, mligine ing antologi guritan *Kidung Lingsir Wengi* anggitane Suharmono Kasiyun. Saliyane Pradopo kang nduweni panemu ngenani guritan minangka puisi Jawa modern, Aminuddin (2011:134) uga nduweni panemu puisi nduweni teges ngripta lan carane ngripta amarga lumantar puisi pangripta bisa nyiptakake salah sawijine donya dhewe kang isine ngenani nggambarake samubarang utawa panggambaran swasana-swasana tartamtu. Geguritan salah sijine wujud ekspresi uga ungkapan pangripta lumantar basa kang sipate semu. Pasemon kang diserat ing guritan nduweni pangribawa kanggo para pamacane saengga bisa narik kawigatene pamaca nalika maca guritane.

2) Semiotik

Analisis sastra kanthi cara teori semiotik yaiku upaya kanggo nganalisis kasusastran minangka sawijine sistem tandha lan nemtokake konvensi apa sing njalari kasusastran nduweni teges (Budiman, 1999:123). Tandha kang ana sajrone guritan minangka simbol kang nduweni teges saengga ndadekake pamacane uga bisa negesi tandha sajrone guritan kasebut, mligine guritan-guritan ing *Kidung Lingsir Wengi* anggitane Suharmono Kasiyun. Pierce ngandharake, trikotomi kanggo nganalisis semiotika disebutake ana tandha, lambang, lan isyarat. Beda karo istilah kang disebutake dening Pradopo (2011:225), yaiku *ikon*, *indeks*, lan *simbol*. Dijentrehake yen *ikon* yaiku tandha kang penanda lan petandane nujokake anane hubungan kang sipate alamiah, *indeks* yaiku tandha kang penanda lan petandane nujokake anane hubungan kang alamiah kang sipate kausalitas, lan *simbol* yaiku tandha kang penanda lan petandane ora nujokake anane hubungan kang sipate alamiah. Sajrone panliten iki, semiotik yaiku teori kang digunakake kanggo medhar makna tandha-tandha kang ana gegayutane karo majas alegori sajrone antologi

guritan *Kidung Lingsir Wengi* anggitane Suharmono Kasiyun.

3) Majas Alegori

Pradopo (2012:71), majas alegori yaiku crita utawa lukisan pasemon. Crita utawa lukisan pasemon neng kene nduweni teges yaiku pasemon samubarang utawa salah sawijine kedadeyan liya kang digambarake kanthi pasemon. Pradopo uga nambahi, yen majas alegori iki uga kalebu majas metafora. Pasemon kanthi wujud panggambaran lumantar majas alegori kalebu ing majas perbandhingan kang nduweni piguna kanggo nggambarake samubarang nganti nuwuhake sawijine crita. Semono uga kaya kang diandharake dening Keraf (2016:140) yen majas alegori yaiku panggambaran samubarang kang arupa crita lan ngandhut pasemon. Panggambaran kang arupa crita kasebut amung digambarake ana ing majas alegori.

4) Stilistika

Leech lan Short sajrone Nurgiyantoro (2014:75) ngandharake dene stilistika nujokake ing teges studi ngenani *stile*, kajian performasi wujud basa mligine kang ana ing sajrone teks-teks sastra. Kajian stilistika bisa ditujokake kanggo maneka lelewane basa liyane ananging uga ora mung winates ing lelewane basa wae. Kahanan kasebut bisa uga disebabake karo faktor kang ditindakake dening manungsa kanggo nindakake kajian stilistika, luwih sering ditujokake neng lelewane basa. Tintingan stilistika sajrone panliten iki digunakake kanggo medhar bab gaya utawa *style* Suharmono Kasiyun sajrone guritan-guritan kang diserat ing antologi guritan *Kidung Lingsir Wengi*.

TINTINGAN KAPUSTAKAN

Isi tintingan kapustakan iki bakal diandharake yaiku (1) panliten kang saemper, (2) stilistika, (3) semiotik, (4) guritan, (5) majas, lan (6) majas alegori. Andharan luwih cetha dijentrehake ing ngisor iki.

2.1 Panliten sing Saemper

Panliten kang saemper iki isine ngenani saperangan panliten kang saemper lan wis ditliti uga panliten kasebut bisa nambah kawruh ing sajrone panliten. Panliten bab sastra pancen wis akeh ditliti lan akeh uga kang wis ngandharake. Nanging, saka apa kang wis ditliti isih ana bab kang mbedakake tumrap kasusastran Jawa mligine guritan saka akehe pangripta sastra Jawa. Mula, sajrone panliten kang saemper iki nuduhake anane panliten-panliten kasusastran Jawa mligine ngenani permajasan lan tintingan stilistika kang wis tau ditindakake. Panliten kasebut yaiku:

Awung Ino Fulandi (2013) kanthi irah-irahan *Lelewaning Basa Sajrone Antologi Geguritan Salam Sapan Saka Gunung Gamping Anggitane Naryata (Tintingan Stilistika)*. Asil sajrone panliten iki nuduhake lelewane basa kang digunakake sajrone antologi geguritan anggitane Naryata. Underan panliten kang dirembug yaiku wujud lan teges panganggone lelewane basa lan makna tumrap geguritan anggitane Naryata. Dijentrehake sajrone panliten iki, basa kias kang

digunakake sajrone antologi geguritan anggitane Naryata yaiku kaperang ana 14 lan lelewane basa kaperang ana 2.

Serly Gia Bintarawati (2015) kanthi irah-irahan *Majas Sajrone Antologi Geguritan Tembang Dhukuh Purung Anggitane St. Sri Emyani (Tintingan Stilistika)*. Asile panliten iki yaiku nuduhake anane 10 jinis majas perbandingan, 5 jinis majas penegasan, lan 2 jinis majas sindiran sajrone antologi geguritan *Tembang Dhukuh Purung anggitane St. Sri Emyani*. Panliten iki luwih ngrembug babagan wujud majas perbandingan, majas penegasan, lan majas sindiran.

Meriya Puspitasari (2015) kanthi irah-irahan *Pamilihe Tembung lan Lelewane Basa Sajrone Antologi Geguritan Bakal Terus Gumebyar anggitane Suci Hadi Suwita (Tintingan Stilistika)*. Asil panliten iki yaiku njlentrehake panganggone diksi lan wujud lelewane basa kang diperang ana 3 yaiku purwakanthi guru swara, guru sastra, lan *konsonansi*.

Muhammad Isyomuddin (2016) kanthi irah-irahan *Pamilihe Tembung lan Lelewane Basa sajrone Antologi Geguritan Kidung Lingsir Wengi Anggitane Suharmono Kasiun (Tintingan Stilistika)*. Asil sajrone panliten iki yaiku ngandharake pamilihe tembung lan lelewane basa sajrone antologi geguritan *Kidung Lingsir Wengi anggitane Suharmono Kasiun*. Pemilihe tembung kang dirembug ing panliten iki diperang ana ragam basa, purwakanthi (titi swara), titi tembung (morfologi), lan titi mana (semantik). Dene lelewa basane yaiku ngrembug babagan majas perbandingan, majas penegasan, lan majas sindiran.

Khoiril Umam (2018) kanthi irah-irahan *Pamilihe Tembung lan Lelewane Basa Sajrone Lirik Lagon Tayub Anggitane Wagiran Pratama*. Asile sajrone panliten iki yaiku ngenani pamilihe tembung lan lelewane basa sajrone lirik lagon Tayub anggitane Wagiran Pratama kang nuwuhake rasa kaendahan. Babagan pamilihe tembung sajrone lirik lagon Tayub iki nggunakake citraan kang trep karo isine lirik lagon Tayub lan bisa nuduhake apa sing dadi pamikire pangripta. Lelewane basa pangripta nggunakake ukara sinekdoke, ukara personifikasi, ukara pangudarasa, ukara hiperbola, lan ukara epitet.

Zahra Isna Agustin (2018) kanthi irah-irahan *Pandhapuking Tetembungan lan Wigatining Tetembungan Sajrone Lagon Jawa Anggitane Sujiwo Tejo (Tintingan Stilistika lan Struktur Puitik)*. Asil panliten kang dirembug yaiku pandhapuking tetembungan lan wigatine tetembungan sajrone lagon Jawa ditinting kanthi stilistika kanggo medhar lelewane basa lan tembung sajrone lagon Jawa ing Album Mirah Ingsun anggitane Sujiwo Tejo. Basa sajrone tembang-tembang kang dianggit akeh kang nggunakake basa-basa pedhalangan. Saka unsur stilistikane, bisa diwawas yen lagon Jawa ing Album Mirah Ingsun anggitane Sujiwo Tejo iki nduweni lelewane basa lan tetembungan kang diserat. Kajaba kuwi, uga nggunakake teori hermeunetik kanggo panyengkuyung panjentrehe dhata sajrone lagon Jawa ing Album Mirah Ingsun anggitane Sujiwo Tejo.

Panliten Resky Soffan Hadi (2019) kanthi irah-irahan *Majas Perbandingan, Penegasan, lan Sindiran*

sajrone Antologi Geguritan "Layang Saka Kekasih" Anggitane R. Djoko Prakosa (Tintingan Stilistika). Asil panliten kang paling onjo sajrone panliten iki yaiku ngrembug babagan pamilihe tembung lan lelewane basa sajrone antologi geguritan *"Layang Saka Kekasih"* anggitane R. Djoko Prakosa kanthi permajasan kang dijupuk objek panliten, yaiku majas perbandingan, penegasan, lan sindiran.

Adhedhasar panliten saemper kang wis ditindakake kasebut, bab kang dirembug yaiku ngenani pemajasan, lelewane basa, lan tembung. Saka akehe panliten kang wis ditindakake kaebut nduweni objek panliten kang beda-beda ananging bab kang dirembug padha, yaiku ngenani majas lan lelewane basa. Majas lan lelewane basa kang wis ditindakake kanggo panliten, uga nggunakake tintingan stilistika kanggo medhar isi sajrone guritan kang didadekake objek panliten. Semana uga panliten ngenani majas alegori kang bakal ditliti sajrone panliten iki, yaiku ngenani majas alegori. Majas alegori sajrone antologi geguritan *Kidung Lingsir Wengi anggitane Suharmono Kasiyun* ditinting kanthi tintingan stilistika. Tintingan stilistika ing panliten iki digunakake kanggo medhar gaya utawa *style* pangripta sajrone guritan reriptane.

2.2 Stilistika

Stilistika gegayutan klawan *stile*. Bidhang garapan stilistika yaiku *stile*, basa kang digunakake sajrone konteks tartamtu, sajrone ragam basa tartamtu. Leech lan Short sajrone Nurgiyantoro (2014:75) ngandharake dene stilistika nujokake ing teges studi ngenani *stile*, kajian performasi wujud basa mligine kang ana ing sajrone teks-teks sastra. Tintingan stilistika ditujokake kanggo ngerteni lelewane basa sajrone kasusastran Jawa mligine ana ing antologi geguritan *Kidung Lingsir Wengi anggitane Suharmono Kasiyun*.

Gaya yaiku titikan, standar basa, gaya yaiku cara ekspresi (Ratna, 2014:05). Gaya kang dimaksud ing kene yaiku gaya basa. Gaya basa saben pangripta iku beda-beda lan nduweni titikan dhewe-dhewe. Gaya minangka cabang ilmu sing paling tuwa ing bidhang kritik sastra. Gaya ana ing saben teks, ora mung ana ing teks sastra wae. Karya sastra nduweni intensitas panganggone basa sing paling dhuwur, mula stilistika paling trep digunakake amarga unsur kang paling utama ing stilistika yaiku basa. Bisa didudut kaya kang diandharake dening Keraf (2016:112) dene gaya utawa gaya basa sajrone retorika kanthi istilah *style*. *Style* utawa gaya basa bisa diwatesi minangka cara ngungkapake pamikiran saka basa kanthi khas kang nujokake jiwa lan kapribadene pangripta (panggunane basa).

Panemu liya ngenani analisis stilistika yaiku digunakake kanggo njlentrehake sawijine bab kang gegayutan karo bidhang kasusastraan kanggo njlentrehake sesambungan basa, fungsi artistik, lan maknane (Nurgiyantoro, 2014:75). Ratna (2014:167) ngandharake kanthi cara definitif, stilistika yaiku ilmu kang gegayutan karo gaya lan gaya bahasa. Ananging, lumrahe luwih tumuju ing gaya bahasa. Mula, teges kang jembar, stilistika minangka ilmu ngenani gaya, baba pa wae kang bisa dilakoni manungsa.

2.3 Semiotik

Semiotik utawa semiologi kalorone asale saka basa Yunani yaiku *semion* sing tegese tandha, mula kalorone uga nduweni teges sing padha yaiku kawruh ngenani tandha (Santosa, 1990:2). Semiologi yaiku ilmu pengetahuan ngenani tanda sing tumrape Saussure, nyinaoni tandha-tandha sajrone bebrayan, dene semiotika yaiku sistem analisis tanda sing diasosiasiake C.S Pierce kang munjerake ing atribut-atribut tanda kang asipat ikonik, indeksial lan simbolik (Berger, 2010:245-246).

Sajrone karya sastra, tembung-tembung sing dianggo minangka tanda saka konsep utawa ide, dikarepake nduweni salah sawijine tujuwan komunikasi kang kudu dieling-eling, yaiku bilih tanda nduweni makana tertamtu. Basa mujudake piranti sing ngandhut tandha-tandha, mula kasusastran kuwi mujudake sistem *sistem simbolik* utawa pratandha. Andharane Saussure ngenani penanda lan petanda yaiku kunci saka analisis semiologi, denen trikotomi Pierce yaiku kunci kanggo nganalisis semiotika (Berger, 2010:17). Trikotomi Pierce yaiku ing ngisor iki.

- 1) Tandha, yaiku perangan ilmu semiotika sing mratandani sawijine kahanan kanggo ngandharake obyek menyang subyek. Tandha mesthi nuduhake sawijine babagan kang nyata. Tandha iku teges statis utawa molah-malih, umum, lugas lan obyektif
- 2) Lambang, yaiku sawijine babagan utawa kahanan kang mimpin subyek kanggo ngerteni karepe obyek. Lambang iku teges dinamis, khusus lan subyektif.
- 3) Isyarat, yaiku sawijine babagan utawa kahanan kang diwenehake dening subyek marang obyek. Isyarat mesthi nduweni sipat temporal utawa gegayutan karo wektu. Isyarat kang panggonane dipercaya bakal dadi tandha utawa pralambang.

Adhedhasar para ahli kasebut, anane semiotik ing karya sastra minangka anane tandha penanda lan petanda kang kudu bisa ditegesi miturut trikotomi Pierce utawa Pradopo, kayata kang ana ing antologi guritan *Kidung Lingsir Wengi* anggitane Suharmono Kasiyun. Unsur semiotika sajrone antologi guritan kasebut uga ana, ananging saka anane unsur semiotika ora nengenake stilistika mligine panggambaran majas perbandingan alegori.

2.4 Geguritan

Puisi Jawa modern utawa guritan yaiku mujudake ekspresi pamikir kang bisa nuwuhake rasa pangrasa lan nggugah imajinasi pancadriya ing sawijine basa kang tumata lan nduweni wirama (Pradopo, 2012:7). Ing guritan kang diserat dening panggurit uga nduweni majas. Miturut teori sastra kontemporer majas ngandhut tembung kiasan, pamilihe tembung kanggo narik kawigatene para pamaca. Majas nduweni unsur-unsur kang fungsine kanggo njangkepi gaya basa. Ing saben karya sastra, mligine karya sastra geguritan, pangripta

nduweni cara kanggo milih majas kang bakale bisa narik kawigatene pamacane.

Puisi ing kasusatraan Jawa ngandhut telung bab, yaiku puisi minangka salah sawijine karya sastra Jawa modern, sinau maca lan paring pangaji-aji puisi, lan kahanan kang gegayutan karo jiwa sajrone maca puisi. Nalika maca puisi utawa guritan, pamaca bisa nafsirake utawa njlentrehake makna saka reriptan panggurit. Bab kang bisa diapresiasi yaiku ngenani tema, isi, lsp. Puisi ing kasusatraan Jawa uga nduweni unsur pamangun. Unsur pamangun sajrone geguritan yaiku unsur pamangune puisi kang bisa diamati kanthi visual. Unsur kasebut yaiku 1) bunyi, 2) tembung, 3) gatra (larik utawa baris), 4) bait, lan 5) tipografi.

Ing guritan kang diserat dening panggurit uga nduweni majas. Miturut teori sastra kontemporer majas ngandhut tembung kiasan, pamilihe tembung kanggo narik kawigatene para pamaca. Majas nduweni unsur-unsur kang fungsine kanggo njangkepi gaya basa. Ing saben karya sastra, mligine karya sastra geguritan, pangripta nduweni cara kanggo milih majas kang bakale bisa narik kawigatene pamacane.

Semana uga sajrone antologi geguritan *Kidung Lingsir Wengi* anggitane Suharmono Kasiyun. Supaya bisa ngerteni kepriye isi saka reriptane, kudu ngerti unsur lair lan batin sajrone antologi geguritan kasebut. Ing antologi geguritan kasebut, Suharmono Kasiyun bisa narik kawigatene panliti jalaran guritan-guritan kang diserat ngandhut permajasan.

2.5 Majas

Majas (*figure of speech*) yaiku pamilihe tembung tartamtu kang jumbuh karo maksud pangripta utawa pamicara kanthi tujuwan kanggo mikolehake aspek kaendahan. Umume, majas diperang ana papat, yaiku a) majas penegasan, b) perbandhingan, c) pertentangan, lan d) majas sindhiran. Saperangan majas uga dipantha maneh dadi subjinis liya kang jumbuh karo titikane saben majas (Ratna, 2014:164).

Majas nduweni jinis kang jumlahe akeh, uga ora saithik literatur lan pangripta kang nduweni stile kanggo nyerat kang nengenake gaya basa kanggo narik kawigatene pamaca. Saka akehe wujud permajasan, majas-majas kang umum yaiku *majas perbandingan* lan *majas pertautan*. Majas kang kalebu sajrone majas perbandingan yaiku simile, metafora, personifikasi, lan alegori. Banjur majas kang kalebu sajrone majas petautan yaiku metomini lan sinekdoki. Majas minangka unsur puitis kang saben pangripta nduweni unsur puitis dhewedhewe. Anane majas sajrone geguritan iki kang ndadekake bisa narik kawigaten pamacane, nuwuhake rasa urip mligine kanggo nggambarake panggambaran sajrone angen-angen pamaca. Basa kiasan iki ngiasake utawa madhakake samubarang karo samubarang liya supaya gambaran kasebut cetha, luwih narik kawigaten, lan urip (Pradopo, 2012:61-62).

2.6 Majas Alegori

Majas alegori minangka salah sawijine majas kang kalebu ing majas perbandhingan. Majas alegori yaiku sakabehane makna teks kang isih ana sambung rakete.

Tuladhane, anane guritan kang cakupan sakabehane dianggo minangka makna kiasan manungsa, kahanan, kedadeyan, proses, lan sapitrite. Majas alegori nduweni bab sing padha karo majas metafora, yaiku anane unsur mbandhingake karo unsur kang dibandingake.

Majas alegori minangka majas kang sakabehe teks geguritan yaiku lukisan kiasan utawa kiasan. Tegese, yaiku lukisan kiasan kasebut minangka gambaran saka samubarang utawa kedadeyan liya. Mawas saka majas alegori kang ana sajrone antologi guritan *Kidung Lingsir Wengi* anggitane Suharmono Kasiyun diperang ana telu, yaiku a) majas alegori kang gegayutan karo kahanan, b) majas alegori kang gegayutan karo alam, lan c) majas alegori kang gegayutan karo manungsa. Pepanthan majas alegori kang ana telu iki nggambarake gaya basa Suharmono Kasiyun anggone nyerat guritan sajrone antologi guritan *Kidung Lingsir Wengi*.

2.7 Lelandhesan Teori

Stilistika minangka kajian kang medhar gaya utawa *style* pangripta sajrone karya sastra kang diripta. Nurgiyantoro (2014:75) ngandharake yen stilistika nujokake ing teges studi ngenani *stile*, kajian performasi wujud basa mligine kang ana ing sajrone teks-teks sastra. Tintingan stilistika ditujokake kanggo ngerteni gaya utawa *style* pangripta. Teori kang digunakake yaiku nggunakake teori semiotik. Teori kasebut digunakake kanggo medhar tandha-tandha kang ana sajrone guritan kanthi majas alegori ing antologi geguritan *Kidung Lingsir Wengi* anggitane Suharmono Kasiyun. Teori semiotik kang digunakake yaiku teori semiotik kanthi trikotomi Pierce yaiku anane tandha, lambang, lan isyarat. Panliten iki ngonceki bab gaya utawa *style* Suharmono Kasiyun. Gaya utawa *style* sajrone antologi geguritan *Kidung Lingsir Wengi* iki luwih nengenake majas, yaiku majas alegori.

METODHE PANLITEN

Isi metodhe panliten iki diperang ana papat, yaiku (1) ancangan panliten, (2) sumber dhata lan dhata, (3) instrument panliten, lan (4) tatacarane panliten. Andharan luwih cetha bakal dijlentrehake ing ngisor iki.

3.1 AncanganPanliten

Ancangan panliten minangka tata siyaga sadurunge nglaksanakake panliten. Panliten iki kalebu panliten *kualitatif*. Panliten iki ngenani majas alegori sajrone antologi guritan *Kidung Lingsir Wengi* anggitane Suharmono Kasiyun kalebu panliten *kualitatif* kanthi tintingan stilistika. Amarga antologi guritan minangka basa kanthi wujud tulisan, dudu wujud angka. Panliten *kualitatif* ora nggunakake angka nalika nglumpukake dhata sajrone menehi tafsiran ing asil panlitene. Majas alegori yaiku majas kang nggambarake samubarang arupa crita. Ing antologi geguritan *Kidung Lingsir Wengi* iki, Suharmono Kasiyun luwih nggambarake arupa crita sajrone guritan-guritan. Panggambaran kasebut gegayutan karo kahanan, alam, lan manungsa. Majas alegori ing kene gunane kanggo njlentrehake

panggambaran crita kang ana sajrone geguritan kang diserat dening Suharmono Kasiyun.

3.2 Sumber Dhata lan Dhata

Sumber dhata minangka perangan kang wigati sajrone panliten. Tanpa anane sumber dhata lan dhata ora bias ditindakake sawijine panliten. Sumber dhata lan dhata bias kawawas metodhe lan teknik kang selaras kanggo nintingi dhata kang dianggo.

3.2.1 Sumber Dhata

Sumber dhata gayut karo subjek panliten ngenani dhata kang dadi objek panliten. Subjek panliten iki uga minangka sumber dhata kang dipilih kanggo panliten. Subjek panliten sajrone panliten iki yaiku antologi guritan *Kidung Lingsir Wengi* anggitane Suharmono Kasiyun kang ngandhut majas alegori saka cacahé 54 geguritan kang bakal dipilih. Guritan kang diserat dening Suharmono Kasiyun kang cacahé ana 54 iki, diserat kanthi tetembungan kang endah lan saperangan saka guritane ditulis kanthi cekak kang ndadekake tuwuh daya imajinasi pamacane.

3.2.2 Dhata

Dhata yaiku sumber *informasi* kang diseleksi kanggo bahan analisis. Dhata kaperang dadi loro, yaiku (1) dhata primer lan (2) dhata sekunder. Dhata primer sajrone panliten iki yaiku awujud ukara lan tembung sajrone antologi guritan *Kidung Lingsir Wengi* anggitane Suharmono Kasiyun kang bakale dilarasake saka underan panliten kanggo nggoleki majas alegori sajrone guritan kasebut. Dhata primer kang wis diolehake dening panliti ngenani majas alegori yaiku majas alegori diperang ana 3 yaiku majas alegori gegayutan karo kahanan, alam lan manungsa. Majas alegori gegayutan karo kahanan diperang ana 6 yaiku gegayutan karo kahanan sedhih, pasrah, bungah, kapang, trenyuh, panganti-anti. Majas alegori gegayutan karo alam diperang ana 2 gegayutan karo tetuwuhan lan kewan. Banjur kang pungkasan majas alegori gegayutan karo manungsa ora ana perangané, amung majas alegori manungsa.

Dhata sekunder yaiku dhata kang diolehi kanthi cara ora langsung utawa lewat perantara, ananging isih bersandar saka kategori utawa parameter kang dadi rujukan (Siswanto, 2010:71). Dhata sekunder ing panliten iki yaiku rujukan-rujukan kang jumbuh karo kebutuhan panliti tumrap bab kang dijupuk minangka objek panliten, yaiku makna pralambang kang dumunung ing sosial budaya Jawa.

3.3 Instrumen Panliten

Siswanto (2010:73) ngandharake instrument yaiku alat kang digunakake kanggo ngumpulake dhata. Instrumen panliten diperang dadi loro, yaiku instrument baku lan instrument panyengkuyung. Instrumen baku yaiku panliti dhewe. Instrumen panyengkuyung yaiku piranti kang digunakake kanggo nyengkuyung supaya oleh sumber kang digolek, kaya dene piranti tulis, laptop, internet, buku, lan kamus kanggo nggoleki makna sajrone tembung.

3.4 Tatacarane Panliten

Kagiyatan panglumpuke dhata minangka bageyan kang wigati sajrone proses panliten. Panliten iki nggunakake telung cara panliten yaiku tatacara panglumpuke dhata, panjlentrehe dhata, lan nyuguhake dhata. Luwih cethane diandharake ing ngisor iki.

3.4.1 Tatacara Panglumpuke Dhata

Tatacara panglumpuke dhata yaiku kanthi cara *reduction* utawa *data selection*. Tatacara kang digunakake kanggo nyeleksi dhata, kanthi cara:

- 1) Diwaca saben guritan kang cacahé 54 sajrone antologi guritan *Kidung Lingsir Wengi* anggitane Suharmono Kasiyun kang dadi objek panliten.
- 2) Sawise diwaca lan dingerteni maksude, banjur saka 54 cacahé guritan kasebut dipilih guritan kang ngandhut majas alegori.
- 3) Sawise diperang lan nemu cacahé guritan kang ngandhut majas alegori, banjur dicathet kanggo tetenger yen guritan kasebut ngandhut majas alegori kanggo dianalisis ing bab VI.
- 4) Banjur *diverifikasi* dene dhata kasebut wis bener-bener dhata kang dipilih.

3.4.2 Tatacara Panjlentrehe Dhata

Panjlentrehe dhata ing panliten iki ngenani majas alegori kanthi proses dheskripsi. Cacahé guritan kang wis dititik lan dicathet kanggo tetenger kasebut, dijlentrehake ing kene, kanthi cara:

- 1) Milih dhata kang wis dicatet sajrone antologi guritan *Kidung Lingsir Wengi* anggitane Suharmono Kasiyun.
- 2) Dhata kasebut dijlentrehake miturut underan panliten yaiku majas alegori gegayutan karo kahanan, alam, lan manungsa.
- 3) Nyusun lan didudut asil analisis.
- 4) Banjur didhokumentasikake kanthi wujud laporan panliten kang sinebut skripsi.

3.4.3 Tatacara Panyuguhe Dhata

Tatacara panyuguhe dhata yaiku kanthi ngandharake asil njlentrehake dhata ngenani majas alegori sajrone antologi guritan *Kidung Lingsir Wengi* anggitane Suharmono Kasiyun.

Dhata-dhata kasebut bakal dianalisis kanthi cara sistematis lan *informal* kaya ing ngisor iki:

BAB I	: ngandharake lelandhesan panliten, underan panliten, ancas panliten, paedah panliten, wewatesane panliten lan panjlentrehe tembung.
BAB II	: isine yaiku ngenani panliten kang saemper lan landhesan teori kang diperang dadi lima, yaiku 1) Stilistika, 2) Semiotik, 3) Guritan, 4) Majas, lan 5) Majas Alegori.
BAB III	: ngandharake ancangan panliten, sumber dhata lan dhata, lan tatacara panliten.
BAB IV	: ngandharake andharan lan jlentehan dhata.

BAB V	: ngandharake dudutan lan pamrayoga tumrap panliten kang wis ditindakake.
KAPUSTAKAN	: nuduhake buku-buku utawa sumber referensi kanggo panyengkuyung bab stilistika.
LAMPIRAN	: 36 guritan sajrone antologi geguritan <i>Kidung Lingsir Wengi</i> .

ANDHARAN ASIL PANLITEN

Adhedhasar dhata kang ditemokake, ana telung perangan saka majas alegori kang onjo sajrone antologi geguritan *Kidung Lingsir Wengi* anggitane Suharmono Kasiyun. Telung perangan saka majas alegori kasebut kang bakal diandharake yaiku 1) majas alegori kang gegayutan karo kahanan, 2) majas alegori kang gegayutan karo alam, lan 3) majas alegori kang gegayutan karo manungsa.

4.1 Gegayutan karo Kahanan

Majas alegori diwawas saka tegese yaiku majas kang ngandhut kiasan utawa panggambaran sajrone geguritan arupa crita. Majas alegori gegayutan karo kahanan yaiku majas kang nggambarake samubarang arupa crita lumantar kahanan. Kahanan kang ana sajrone guritan kasebut yaiku kahanan kang sedhah, seneng, susah, bungah, kuciwa, nelangsa, lan sumimpen rasa kapang kang digambarake sajrone geguritan kasebut. Perangan kahanan kasebut bakal dijlentehake ing ngisor iki.

4.1.1 Gegayutan karo Kahanan Sedhah

Majas alegori gegayutan karo kahanan kang sedhah yaiku panggambaran arupa crita sajrone geguritan kanthi kahanan kang sedhah. Sedhah nduweni teges susah banget. Ing guritan kang diserat, pangripta uga nggambarake werna kalebu ing majas alegori kahanan. Werna nduweni teges kang gegayutan karo panguripane manungsa. Bisa nduweni teges kang ala utawa kang apik. Sajrone geguritan anggitane Suharmono Kasiyun werna kasebut kalebu ing kahanan kanthi sedhah jalaran digambarake kanthi sedhah sajrone pethikan-pethikan kang bakal diandharake. Luwih cethane bisa diwawas ing pethikan-pethikan ing ngisor iki.

- (1) “Saiki jam pira?”
 “jam siji”
 “ah, kapan lepas saka pasiksan iki”

(Wkt/Kc. 57/gtr/. 16-18)

Pethikan kasebut kalebu ing majas alegori amarga pethikan kasebut nuwuhake gambaran kang asipat crita. Ing pethikan (5) pangripta menehi gegambaran wong kang lagi *insomnia* utawa wong kang angel turu bengi. Tegese tembung “pasiksan” sajrone pethikan (5) nduweni makna kapan kahanan ora bisa turu kasebut mari, tegese yaiku mripat bisa gage ndang merem. Panggambaran kasebut dirasakake lan

digambarake dening pangrita nalika jam nujokake tabuh siji tengah wengi. Nalika dheweke takon marang mitrane saiki jam pira lan mitran mangsuli yen saiki jam siji.

Adhedhasar pethikan (5), pangripta nuduhake marang pamaca yen kahanan kasebut bisa kedaden ing sapa wae lan kapan wae. Penyakit wong kang ora bisa turu disebabkake karo diri pribadine. Dene yen wis kulina angel turu tengah, bakale dadi pasiksane diri pribadi, kepriye carane supaya bisa turu tengah wengi kaya kang samestine wong turu bengi. Saka tembung “ah, kapan lepas saka pasiksan iki” bisa ditegesi yen pawongan kang ngrasakake angel turu kasebut, kepengin uwal saka *insomnia* kang dirasakake.

4.1.2 Gegayutan karo Kahanan Pasrah

Majas alegori kang gegayutan karo kahanan kang pasrah yaiku panggambaran kang nuwuhake crita cekak sajrone geguritan kanthi kahanan kang pasrah. Miturut Bausastra (1993), pasrah diperang ana pasrah lan pasrah ngalah. Ing pethikan-pethikan iki pasrah kang dimaksud yaiku pasrah lan pasrah ngalah, kang nduweni teges wis kari sumarah marang lan sumarah marang takdir. Ing pethikan-pethikan geguritan kasebut uga ngandhut majas alegori. Luwih cethane bisa diwawas ing pethikan-pethikan ing ngisor iki.

- (10) kumleyange godhong kuning
tumiba ana ing pangkonku
nalika candhikala nantang yuda
marang raina ing pucuking palastra
Kenya rambut dawa gladhen beksa
Pasuruan, ing kene aku titip adhiku

(Psr/Kc. 9/gtr. 1-6)

Pethikan ing ndhuwur kalebu ing majas alegori. Pethikan-pethikan kasebut uga ngungkapake panggambaran utawa kiasan kang nuwuhake panggambaran arupa crita kanthi kahanan kang pasrah. Pethikan (10) yaiku geguritan (Psr) pangripta nggambarake anane Kakang kang nitipake Adhi wadone ing salah sawijine Kutha, yaiku Kutha Pasuruan. Gegambaran kahanan tumrap papan panggonan kang digambarake dening pangripta nuwuhake arupa crita, saengga pethikan (10) kasebut kalebu ing majas alegori. Anane tembung “kumleyange godhong kuning” nduweni teges anane godhong werna kuning kang ditegesi minangka godhong kang wis garing, kabur nglayang ing salah sawijine panggonan. Banjur kahanan kasebut ditegesi ana ing pethikan (10) kang unine “tumiba ana ing pangkonku” nduweni teges nalika ana godhong garing kang kabur nglayang, medhun saka wit e banjur tiba ana ing pangkonan paraga “aku” kang digambarake dening pangripta, minangka anane citraan pandeleng saka pangripta nalika ing nyawang godhong kang kumleyang medhun ing pangkonane. Tembung “nalika candhikala nantang yuda” nduweni teges luwih nyethakake kahanan ana ing wayah sore. Amerga anane tembung “candhikala” kan nduweni teges wayah sore. Kaya-kaya wayah sore kang digambarake dening pangripta yaiku

wayah sore kang nantang perang ing pucuke kematian. Banjur tegese tembung “Kenya rambut dawa gladhen beksa” nduweni teges Adhine kang digambarake nduweni rambut dawa lagi latihan njoged. Pungkasane, tembung “Pasuruan, ing kene aku titip adhiku” nduweni teges, pangripta kepengin titip ing kutha Pasuruan. Titip ing kene nduweni teges yaiku Kutha Pasuruan kang bakale dadi omah kelorone Adhine, mula pangripta kepengin Kutha Pasuruan bisa nampa anane Adhine kang lagi ana ing Kutha Pasuruan.

Adhedhasar pethikan kasebut, pangripta nuduhake yen isi geguritan (Psr) yaiku geguritan kang nggambarake pangripta kang kudu nglilani ninggal Adhine ana ing Kutha perantauan. Sadurunge Adhine ditinggal lunga dening pangripta, pangripta kepengin titip supaya Kutha Pasuruan bisa dadi papan panggonan kang ndadekake nyaman Adhine. Kaya-kaya pangripta nduweni pangarep supaya Kutha Pasuruan bisa njaga Adhine kang adoh saka kaluwargane. Tembung kang nguwatake kahanan kasebut ana ing pethikan (10) kang unine “Pasuruan, ing kene aku titip adhiku”.

4.1.3 Gegayutan karo Kahanan Bungah

Majas alegori kang gegayutan karo kahanan kang bungah yaiku panggambaran kang nuwuhake crita cekak sajrone geguritan kanthi kahanan kang bungah. Miturut Bausastra (1993), bungah nduweni teges seneng banget, bebungah, bungah kang keladuk. Ing pethikan-pethikan geguritan kasebut uga ngandhut majas alegori. Luwih cethane bisa diwawas ing pethikan-pethikan ing ngisor iki.

- (15) Putih,
putihe mega kinemulan langit
biru sutra
anggendanu
Putihe darbekku, darbekmu.

(MW/Kc. 1/gtr. 1-5)

Pethikan ing ndhuwur ngungkapake samubarang kanthi panggambaran utawa kiasan kang gegayutan karo kahanan saengga tuwuh anane panggambaran arupa crita. Ananging, ing pethikan kasebut minangka panggambaran werna kang njlentrehake ngenani sawijine kahanan. Ing pethikan (15) panggambaran kahanan lumantar werna putih. Werna putih kang digambarake dening pangripta ing pethikan (15) yaiku werna putih kang nduweni sipat ala. Miturut Rustan (2013:78), werna putih yaiku werna kang dilambangake kemurnian, resiko tanpa anane dosa lan suci. Nduweni makna positif kang wewalikan karo werna ireng. Ananging, biyasane werna putih digayutake karo mati lan bela sungkawa.

Ing pethikan (15) pangripta nuduhake sawijine panggambaran werna putih. Lumantar panggambaran utawa kiasan kasebut nuwuhake arupa crita. Makna sajrone pethikan (15) yaiku werna putih kang digambarake minangka mega kang ana ing langit. Tegese tembung kang unine “putihe mega kinemulan langit” nduweni makna yen werna putih yaiku werna putih kaya mega kang katutup langit. Langit kang wernane biru

katutup anane mega kang wernane putih. Banjur tegese tembung “Putihe darbekku, darbekmu.” nduweni makna yen werna putih kuwi duweku uga duwemu.

Adhedhasar pethikan (15), pangripta nggambarake werna putih kanthi mega kang ana ing langit kang wernane biru. Kaya-kaya werna putih kang digambarake mega kasebut wujud alus yen bisa dicekel. Werna putih nggonanku lan werna putih nggonanmu.

4.1.4 Gegayutan karo Kahanan Kapang

Majas alegori kang gegayutan karo kahanan kang kapang yaiku panggambaran kang nuwuhake crita cekak sajrone geguritan kanthi kahanan kang kapang. Miturut Bausastra (1993), kapang nduweni teges methukake tangane mulung kaya arep ngrangkul. Ing pethikan-pethikan geguritan kasebut uga ngandhut majas alegori. Luwih cethane bisa diwawas ing pethikan-pethikan ing ngisor iki.

- (18) wus daktlusuri kaprawirane warok suramenggala
yagene sipat iu saiki ilang musna, kabuncang
angin prahara
kari remeng-remeng kasaput peteng lelimeng

(SP/Kc. 42/gtr. 17-19)

Pethikan (18) geguritan (SP) kalebu ing majas alegori. Pethikan (18) uga ngungkapake samubarang kanthi panggambaran utawa kiasan kang nuwuhake arupa crita. Makna kang digambarake dening pangripta sajrone pethikan (18) yaiku sipat ilang musnahe warok suramenggala sajrone sampak ponoragan. Tegese tembung “wus daktlusuri kaprawirane warok suramenggala” nduweni makna yaiku wis ditlusuri sipat kendele warok suramenggala. Warok suramenggala yaiku salah sawijine warok kang kondhang karo kasekten kang diduweni lan sipat ksatriane kang asale saka Kadipaten Ponorogo. Tegese tembung “yagene sipat iu saiki ilang musna, kabuncang angin prahara” nduweni makna yaiku ananging, sipat kendel kang diduweni warok suramenggala, wis ilang lan musna kegawa angina prahara kang adoh parane. Ora ana maneh kang nduweni rasa wani kaya warok suramenggala. Banjur tembung pungkasan kang unine “kari remeng-remeng kasaput peteng lelimeng” maknane yaiku mung kari remeng-remeng kang ketutup peteng.

Adhedhasar pethikan (18) geguritan (SP) nggambarake Warok Suramenggala minangka salah sawijine warok ing Kutha Ponorogo kang kondhang sipat kendele. Ananging, sajrone cupikan (18) pangripta nggambarake sipat kendele warok kasebut ilang. Ilange sipat kendel kasebut kang ndadekake remeng-remeng kahanan Kutha Ponorogo. Warok Suramenggala dicritakake bebarengan karo anane sampak Ponoragan, yaiku gendhing kang asale saka Kutha Ponorogo.

4.1.5 Gegayutan karo Kahanan Trenyuh

Majas alegori kang gegayutan karo kahanan kang trenyuh yaiku panggambaran kang nuwuhake crita cekak sajrone geguritan kanthi kahanan kang trenyuh. Miturut Bausastra (1993), trenyuh nduweni teges remuk,

remek, kamiwelasen. Ing pethikan-pethikan geguritan kasebut uga ngandhut majas alegori. Luwih cethane bisa diwawas ing pethikan-pethikan ing ngisor iki.

- (23) sajake kita wus lali apa tegese prasetya tuhu
kang sering diucapake lathi tumus ing ati
jare abang jebul biru
jare lanang jebul wandu

(Ws/Kc. 28/gtr. 1-4)

Ing pethikan iki pangripta menehi gegambaran bab ora padha kang dipocapake antarene lathi lan ati. Gegambaran kasebut asile nuwuhake arupa crita. Tegese tembung “sajake kita wus lali apa tegese prasetya tuhu” nduweni makna yen sejatine kita (manungsa) wis lali apa tegese kasetyan kang tenanan kang sering diucapake. Laline tegese prasetya tuhu kabukten ana ing tembung kang unine “kang sering diucapake lathi tumus ing ati”. Kasetyan kang njalari tuwuhe rasa ora percaya jebul pancen nyata ora padha karo apa kang dipocapake. Apa kang diucapake ana ing lathi karo ing ati, ora padha. Banjur tegese tembung “jare abang jebul biru” lan “jare lanang jebul wandu” nduweni teges kang padha, yaiku apa kang diucapake jebul amung lamis. Bisa diarani ngapusi. Padha karo bebasan esuk tahu, sorene tempe. Apa kang dipocapake ora bisa digugu.

Adhedhasar pethikan (23), pangripta nuduhake neng pamaca yen sejatine kita lali kepriye carane bisa nepati janji marang apa kang wis dipocapake. Aja nganti ora padha antarane apa kang diucapake saka tutuk lan apa kang dikarepake saka ati, kaya ing tembung kang unine “kang sering diucapake lathi tumus ing ati”.

4.1.6 Gegayutan karo Kahanan Panganti-anti

Majas alegori kang gegayutan karo kahanan kang panganti-anti yaiku panggambaran kang nuwuhake crita cekak sajrone geguritan kanthi kahanan kang panganti-anti. Miturut Bausastra (1993), panganti-anti nduweni teges pangantos-antos, dadi pangarep-arep, tansah dienteni. Ing pethikan-pethikan geguritan kasebut uga ngandhut majas alegori. Luwih cethane bisa diwawas ing pethikan-pethikan ing ngisor iki.

- (25) antinen tekane gerimis
nalika tetuwuhan padha alum lan aclum
sanajan mung gerimis
riwis-riwis
bakal bisa gawe isis

(Pgt/Kc. 46/gtr. 7-11)

Ing pethikan (25), pangripta nuwuhake gegambaran ngenani panganti tumrap sawijine kahanan. Panganti-anti ing kene digambarake minangka pangarep-arepe kang diduweni saben manungsa. Makna saka pethikan “antinen tekane gerimis” yaiku saben manungsa dikonnunggu tekane grimis kang nduweni tujuwan tartamtu anggane dikonnunggu. Tujuwane, nalika tetuwuhan padha katon alum kabeh banjur teka gerimis

kang riwis-riwis, hawane bakal owah lan bakal dadi isis. Panggambaran kasebut ana ing pethikan (25). Gerimis dikarepake supaya bisa nyegeri maneh kahanane tetuwuhan kang alum. Awit saka nyegeri tetuwuhan kang alum kasebut, uga bisa agawe isise hawa nalikane gerimis kasebut teka.

Adhedhasar pethikan (25) geguritan (Pgt) digambarake minangka salah sijine pangantine manungsa kanggo tekane gerimis. Tekane gerimis dienteni supaya bisa nyegerake tetuwuhan kang alum-alum. Anane tetuwuhan kang padha alum kasebut, ndadekake hawa rada panas amarga alume tetuwuhan. Mula, manungsa nduweni pangarep-arep tekane gerimis. Senajan kudu ngenteni lan masia mung gerimis, saora-orane bisa gawe isis.

4.2 Gegayutan karo Alam

Majas alegori kang gegayutan karo alam yaiku majas kang nggambarake samubarang lewat alam kanthi panggambaran kasebut tuwuh arupa crita. Majas alegori diwawas saka tegese yaiku majas kang ngandhut kiasan utawa panggambaran kang nuwuhake arupa crita. Crita cekak kang dimaksud yaiku guritan. Majas alegori iki ngungkapake maksud sajrone geguritan kanthi cara mbentuk sawijine crita. Luwih cethane bisa diwawas ing pethikan-pethikan ing ngisor iki.

- (28) antinen tekane gerimis
nalika tetuwuhan padha alum lan aclum
sanajan mung gerimis
riwis-riwis
bakal bisa gawe isis

(Pgt/Kc. 46/gtr. 7-11)

Ing pethikan (28), pangripta nuduhake sawijine panggambaran alam nalika ngenteni tekane gerimis. Tegese tembung “nalika tetuwuhan padha alum lan aclum” yaiku nalika ngenteni tekane gerimis, dikarepake bisa ndadekake tetuwuhan kang padha alum lan katon pucet dadi tetuwuhan kang seger maneh. Saora-orane sanajan mung gerimis kang riwis-riwis bisa agawe isis hawa lan tetuwuhan kang padha alum lan aclum. Dikuwatake ana ing tembung “bakal bisa gawe isis”.

Adhedhasar pethikan (28), pangripta nuduhake marang pamaca kanggo ngenteni tekane gerimis nalikane tetuwuhan kang padha alum lan katon pucet. Senajan amung gerimis, gerimis kang riwis-riwis bisa ndadekake hawa isis. Alam kang digambarake dening pangripta kanthi panggambaran ngenteni tekane gerimis. Gerimis kang bisa nggawe kahanan adhem lan ayem. Kaya ing tembung “bakal bisa gawe isis”.

4.2.2 Gegayutan karo Tetuwuhan

Majas alegori kang gegayutan karo werna yaiku majas kang nggambarake samubarang lewat werna kang nuwuhake arupa crita. Diwawas saka tegese, majas alegori yaiku majas kang ngandhut kiasan utawa

panggambaran kang nuwuhake arupa crita. Crita cekak kang dimaksud yaiku guritan. Majas alegori iki ngungkapake maksud sajrone geguritan yaiku panggambaran kang arupa crita. Luwih cethane bisa diwawas ing pethikan-pethikan ing ngisor iki.

- (32) cuthik sawalesan nunjem bumi
carang pring ori
kapang
kapang
kapange kacang wanci tengange
angengantu sunar srengenge
ing kana ana lanjaran aweh
pitulungan

(L/Kc. 14/gtr. 7)

Pethikan (32) yaiku panggambaran tetuwuhan lanjaran kang aweh pitulungan. Lumantar panggambaran tetuwuhan kasebut, pethikan (32) kalebu ing majas alegori kang gegayutan karo tetuwuhan. Makna sajrone pethikan kasebut yaiku tuwuhe kacang jalaran anane lanjaran kang aweh pitulungan. Miturut Bausastra (1993), lanjaran yaiku wilah (kayu) dianggo kukuh rambataning tetuwuhan (kacang, lsp). Tegese tembung “cuthik sawalesan nunjem bumi” yaiku sawijine barang yaiku cuthik kang nunjem ana ing bumi. Cuthik kasebut yaiku mawa saperangan pang pring. Pring kang digunakake kanggo nandur kacang. Makna “kapang” nduweni teges yaiku kacang kang kapang ing wanci antarane wayah tengah-tengahane awan. Kacang kasebut uga angenteni sunare srengenge sajrone tembung “angengantu sunar srengenge” kaya-kaya supaya kacang bisa oleh srengenge ing wayah awan, bisa nambani kapang kang dirasakake dening kacang kasebut. Anane lanjaran ing kene aweh pitulungan kanggo kacang supaya bisa ketemu wanci awan, ngenteni sinare srengenge.

Adhedhasar pethikan (32), pangripta nuduhake marang pamaca ngenani lanjaran kang aweh pitulungan kanggo kacang kang kapang karo wanci tengange, wanci awan. Kaya-kaya kacang kepingin nyawang wanci awan karo sunare srengenge. Dikuwatake sajrone pethikan (32) ing tembung “kapange kacang wanci tengange”, “angengantu sunare srengenge”. Lanjaran minangka kayu kang dadi rambatane kacang. Kacang kang tuwuh bakal ngrambat ana ing lanjaran kasebut. Anane lanjaran kasebut bisa aweh pitulungan kanggo kacang kanggo nambani rasa kapange marang wanci tengah-tengahane awan.

4.2.3 Gegayutan karo Kewan

Majas alegori kang gegayutan karo werna yaiku majas kang nggambarake samubarang lewat werna kang nuwuhake arupa crita. Majas alegori diwawas saka tegese yaiku majas kang ngandhut kiasan utawa panggambaran kang nuwuhake gegambaran kiasan arupa crita. Luwih cethane bisa diwawas ing pethikan-pethikan ing ngisor iki.

- (38) sore wingi
kucing kerah rebutan roti

tengah ratri, asu baung
njarah rayah trasi
ah, esuk iki
kucing mati kampul-kampul ana
kali
sawise kalah rebutan rejeki
laler laler
rebut dhucung asung pawarta
pesta andrawina

(P/Kc. 8/gtr. 1- 10)

Ing pethikan (38) pangripta nuduhake panguripane kewan ing donya kang padha dadi pemburu. Makna sajrone pethikan kasebut yaiku para kewan kang digambarake pada nggolek mangan supaya bisa urip ing donya. Kewan kang ana ing pethikan (38) yaiku kucing, asu lan laler. Tegese tembung “kucing kerah” yaiku para kewan kucing kang padha padu lan rebutan supaya bisa oleh panganan. Panganan kang direbutake yaiku roti. Kedadeyan kasebut dumadi ing wayah sore. Banjur tegese tembung “asu baung” yaiku asu kang lagi baung ing wayah wengi kanggo ngrebut trasi supaya bisa ngrasakake mangan trasi. Kedadeyan kerah antarane para kucing. ndadekake sesuk esuk sawijine kucing mati nganti kumambang ana ing kali. Matine kucing kasebut jalaran kalah anggone rebutan rejeki yaiku roti, kang dikuwatake ana ing tembung “kucing mati kampul-kampul ana kali”, “sawise kalah rebutan rejeki”. Tegese tembung “rebut dhucung asung pawarta” yaiku anane kedadehan kasebut, laler-laler padha rebutan kanggo aweh pawarta dene ing kali ana pesta mangan enak. Panganan enak kang dikarepake yaiku kucing mati.

Adhedhasar pethikan (38), pangripta nggambarake panguripane kewan sajrone kauripan lumantar kelangsungan uripe kewan-kewan. Ing pethikan (38) pangripta nggambarake panguripane kewan kucing, asu lan laler anggone nggolek pakan. Kahanan kasebut dilakoni yaiku kerah, njarah nganti mangan kewan liya kang wis mati kanthi tujuwan supaya bisa urip. Kucing kang pengin mangan roti, kudu kerah karo kucing liya supaya ora direbut. Dene kalah nalikane kerah, bisa kucing kasebut ora ngalah, bisa uga kucing kasebut mati. Asu kang kudu kesit anggone ngrebut trasi supaya ora kena gepuk karo pawongan kang nduwe kasebut, lan laler kang bisa mangan enak nalikane ana kewan kang wis mati. Kewan kang wis mati kasebut dipangan bareng karo laler-laler liyane. Kaya mangkono kelangsungan uripe kewan sajrone panguripan kang digambarake pangripta. Beda karo manungsa, supaya bisa mangan kudu kerja supaya bisa tuku panganan. Dene durung bisa tuku panganan, kadhang kala mangan saanane, ananging yen wis durung bisa temen tuku, ngutang neng tangga teparo utawa neng kancane.

4.3 Gegayutan Manungsa

Majas alegori manungsa minangka salah sawijine majas kang nggambarake ngenani manungsa. Manungsa digambarake kanthi samubarang kanthi panggambanan

kiasan saengga nuwuhake arupa crita. Luwih cethane bakal dijlentrehake ing ngisor iki.

- (43) lintang lintang abyor ing tawang
cumlorot sliweran nalika alihan
kumleyang mencok ing socamu asihku
cahyane gumebyar sunare gilar gilar
ing telenge atimu sliramu tansah dak
rantu

(LL/Kc. 6/gtr. 1-5)

Makna kang ana sajrone pethikan (43) yaiku sawijine pawongan kang digambarake sisihane kaya lintang-lintang. Tegese tembung “kumleyang mencok ing socamu asihku” yaiku kumleyange lintang ing tawang mencok ana ing socane. Lintang minangka barang langit kang digambarake madhangi jagad langit nalika lintang-lintang kasebut padha jumedhul ing tengah ratri. Semana uga kang lintang kang digambarake ana ing socane. Kaya-kaya socane sisihane madhangi dheweke, sawijine pawongan kang digambarake dening pangripta. Banjur tembung “cahyane gumebyar sunare gilar gilar” nduweni makna cahyane lintang kang gumebyar banjur sorot cahyane gilar-gilar tansah ndadekake pawongan kasebut tansah ngawasake sisihane.

Adhedhasar pethikan (43), pangripta nggambarake manungsa lumantar wujud lintang-lintang. Begeyane manungsa kang digambarake lintang-lintang yaiku socane. Lintang-lintang kang ana ing tawang banjur cumlorot sliweran banjur mencok ing socane. Soca kang dikiasake lintang-lintang. Banjur telenge atine kang tansah dirantu dening sawijine pawongan ing pethikan (43) kanthi panggambanan kayata cahyane lintang kang gumebyar lan gilar-gilar.

PANUTUP

Bab pungkasan iki ana loro, yaiku: (1) dudutan, lan (2) pamrayoga. Bab kasebut bakal diandharake ing ngisor iki.

5.1 Dudutan

Adhedhasar analisis dhata kang wis ditindakake sajrone antologi geguritan *Kidung Lingsir Wengi* anggitane Suharmono Kasiyun, asile yaiku majas alegori kang luwih onjo yaiku majas alegori kang gegayutan karo kahanan. Geguritan-geguritan kang diripta dening Suharmono Kasiun ora mung nggambarake panguripane manungsa kanthi majas alegori kang gegayutan karo kahanan, ananging uga kang gegayutan karo alam lan manungsa. Panggambaran kahanan sajrone antologi geguritan kasebut yaiku kahanan kang sedhik, pasrah, bungah, kapang, lan trenyuh. Banjur panggambaran alam sajrone antologi geguritan iki yaiku alam, tetuwuhan, lan kewan. Panggambaran kang pungkasan yaiku kang gegayutan karo manungsa. Telung perangan majas alegori kang digambarake pangripta sajrone antologi geguritan kasebut, lumantar tembung-tembung kang digunakake kang nuwuhake panggambanan majas alegori.

Lumantar panggambanan kang digambarake dening pangripta, panggambanan kasebut uga nuwuhake sawijine crita cekak kang minangka titikan saka majas alegori.

Ananging, panggambaran sajrone geguritan kasebut yaiku panggambaran sajrone geguritan kang ana sapada kang nuwuhake sawijine crita cekak kang nggambarake kiasan kang gegayutan karo panguripane manungsa. Kaya-kaya kahanan kang digambarake ana ing panguripan kasunyatan. Tembung-tembung kang diserat dening pangripta ndadekake kita minangka pamacane melu ngrasakake apa kang dikarepake lan dimaksudake dening pangripta. Kaya-kaya apa kang kedadeyan sajrone geguritan kasebut, uga kedadeyan ing panguripane pamaca. Suharmono Kasiyun kasil anggone ndadekake pamacane bisa ngolah daya imajinasi. Imajinasi kanggo ngerteni karya geguritan kang diripta dening Suharmono Kasiyun.

5.2 Pamrayoga

Panliten kang ngrembug babagan majas wis ana kang nindakake. Ananging majas sajrone panliten iki luwih mligi, yaiku majas alegori. Majas alegori minangka majas perbandingan. Saliyane majas alegori, kang kalebu ing majas perbandingan yaiku majas metafora, majas personifikasi, lan majas simile. Panliten iki mujudake panliten kang isih adoh karo kasampurnan. Panliten iki uga isih kurang anggone njelntrehake panggambaran pangripta lumantar geguritan-geguritan kang diripta. Mula saka kuwi, panliten iki perlu diadani supaya bisa ngasilake sawijine panliten kanthi tintingan kang luwih apik. Panliti uga ngrumangsani yen panliten iki durung bisa ditapsirake kanthi trep, mula dibutuhake kritik saka pamaca kanggo apike panliten iki.

KAPUSTAKAN

- Aminuddin. 2013. *Pengantar Apresiasi Karya Sastra*. Bandung: Sinar Baru Algesindo.
- Berger, Arthur Asa. 2010. *Pengantar Semiotika*. Yogyakarta: Tiara Wacana.
- Budiman, Kris. 1999. *Semiotika*. Yogyakarta: LKIS.
- Endraswara, Suwardi. 2005. *Metode Teori Pengajaran Sastra*. Yogyakarta: Buana Pustaka.
- Faruk, Prof. Dr. 2014. *Metode Penelitian Sastra Sebuah Penjelajahan Awal*. Yogyakarta: Pustaka Pelajar.
- Hutomo, Suripan Sadi. 1975. *Telaah Kesusastraan Jawa Modern*. Jakarta: Bumiayu.
- Juwariyah, Dr. Anik dan Prima Vidya Asteria, S.Pd.,M.Pd. (Edt.). 2017. *Konstelasi Kebudayaan 3*. Surabaya: Unesa University Press.
- Kasiyun, Suharmono. 2013. *Kidung Lingsir Wengi*. Lamongan: Sarana Pustaka Jawa.
- Keraf, Gorys. 2016. *Diksi dan Gaya Bahasa*. Jakarta: PT Ikrar Mandiriabadi.

- Luxemburg, Jan Van, dkk. 1989. *Pengantar Ilmu Sastra*. Jakarta: PT Gramedia.
- Minderop, Albertine. 2011. *Metode Karakterisasi Telaah Fiksi*. Jakarta: Yayasan Pustaka Obor Indonesia.
- Nurgiyantoro, Burhan. 2014. *Stilistika*. Yogyakarta: Gajah Mada University Press.
- Poerwadarminta, W.J.S. 1993. *Bausastra Jawa*. Batavia: J.B. Wolters' Uitgevers Maatchappij N.V. Groningen.
- Pradopo, Rachmat Djoko. 2011. *Prinsip-prinsip Kritik Sastra*. Yogyakarta: Gajah Mada University Press.
- Pradopo, Rachmat Djoko. 1997. *Pengkajian Puisi*. Yogyakarta: Gajah Mada University Press.
- Pradopo, Rachmat Djoko. 2012. *Pengkajian Puisi*. Yogyakarta: Gajah Mada University Press.
- Ratna, Prof. Dr. Nyoman Kutha. 2014. *Stilistika Kajian Puitika Bahasa, Sastra, dan Budaya*. Yogyakarta: Pustaka Pelajar.
- Rustan, Surianto. 2019. *Buku Warna (Buku 1)*. Jakarta: PT Lintas Kreasi Imaji.
- Santosa. 1990. *Ancangan Semiotika dan Pengkajian Susastra*. Bandung: Angkasa.
- Siswantoro. 2010. *Metode Penelitian Sastra Analisis Struktur Puisi*. Yogyakarta: Penerbit Pustaka Pelajar.
- Subadiyah, Heny. 2013. *Pengantar Sejarah Sastra Indonesia*. Yogyakarta: CV. Arti Bumi Intaran.
- Tjahjono, Tense. 2010. *Mendaki Gunung Puisi Ke Arah Kegiatan Apresiasi*. Malang: Bayumedia Publishing.
- SKRIPSI**
- Fulandi, Awung Ino. 2013. *Lelewaning Basa Sajrone Antologi Geguritan Salam Sapan Saka Gunung Gamping Anggitane Naryata (Tintingan Stilistika)*. Skripsi tidak diterbitkan. Surabaya: Universitas Negeri Surabaya.
- Bintarawati, Serly Gia. 2015. *Majas Sajrone Antologi Geguritan Tembang Dhukuh Purung Anggitane St. Sri Emyani (Tintingan Stilistika)*. Skripsi tidak diterbitkan. Surabaya: Universitas Negeri Surabaya.
- Puspitasari, Meriya. 2015. *Pamilihe Tembung lan Lelewane Basa Sajrone Antologi Geguritan Bakal Terus Gumebyar Anggitane Suci Hadi Suwita (Tintingan Stilistika)*. Skripsi tidak diterbitkan. Surabaya: Universitas Negeri Surabaya.

Isyomuddin, Muhammad. 2016. *Pamilihe Tembung lan Lelewane Basa Sajrone Antologi Geguritan Kidung Lingsir Wengi Anggitane Suharmono Kasiun (Tintingan Stilistika)*. Skripsi tidak diterbitkan. Surabaya: Universitas Negeri Surabaya.

Umam, Khoiril. 2018. *Pamilihe Tembung lan Lelewane Basa Sajrone Lirik Lelagon Tayub Anggitane Wagiran Pratama*. Skripsi tidak diterbitkan. Surabaya: Universitas Negeri Surabaya.

Agustin, Zahra Isna. 2018. *Pandhapuking Tetembunganlan Wigatining Tetembangan Sajrone Lelagon Jawa Anggitane SujiwoTejo (Tintingan Stilistika lan Struktur Puitik)*. Skripsi tidak diterbitkan. Surabaya: Universitas Negeri Surabaya.

Hadi, Resky Soffan. 2019. *Majas Perbandingan, Penegasan, lan Sindiran sajrone Antologi Geguritan "Layang Saka Kekasih" Anggitane R. Djoko Prakosa (Tintingan Stilistika)*. Skripsi tidak diterbitkan. Surabaya: Universitas Negeri Surabaya.

